

provinsje fryslân
provincie fryslân

Werynrjochting Oksekop

Ynrjochtingsplan 2024

Inhoud

Samenvatting.....	5
1 Inleiding.....	6
2 Het gebied.....	6
2.1 Eigendom.....	7
3 De kaders.....	7
3.1 Waterhuishouding boezem.....	7
3.2 Natuurdoelen	7
3.3 SKNL en kwalitatieve verplichting	8
3.4 Programma natuur (financiering).....	8
3.5 Medewerking eigenaren	8
3.6 Vervanging walbeschoeiing door Provinciale Waterstaat.....	9
3.7 Recreatief gebruik.....	9
4 Wat is de opgave?	10
5 Wat willen we bereiken?	11
6 De afwegingen	11
6.1 Natuurdoelen aanpassen	11
6.2 Waterhuishouding optimaliseren	12
6.2.1 Uitgraven Alde Mûntsegroppe	12
6.2.2 Maatregelen watersysteem aan- en afvoer	12
6.2.3 Toegang en beheerspaden	13
6.2.4 De vaarroute voor recreatief verkeer	14
7 Voorgestelde maatregelen.....	14
7.1 Technische maatregelen	14
7.2 Geen peilwijziging.....	15
7.3 Beheermaatregelen	15
7.4 Maatregelenkaart.....	16
8 Financien.....	17
9 Planning	17
10 Risico's	17
11 Betrokken Partijen	17
Bijlage A Maatregelenkaart.....	18
Bijlage B Hoogtekaart in relatie tot boezempeil -0,52 NAP	19

Samenvatting

De Oksekop is een eiland in de Smalle Ee van ca. 18 ha met een bovenlaag van veen. Het eiland ligt “onder de boezem” en werd vroeger gebruikt als hooiland. In het verleden was het boezempeil in de zomer meestal veel lager en konden de boezemgraslanden afwateren op de boezem.

Tegenwoordig heeft de Friese boezem een constant peil van -0,52 m NAP. Dit belemmert de afwatering van het gebied. Daarom droogt de bodem in de lagergelegen delen in de zomer niet voldoende op om goed beheer uit te kunnen voeren. Hierdoor is in de loop der jaren verruiging ontstaan.

Het kan in de zomer echter ook te droog zijn waardoor de bodem in met name de hogere delen van het eiland inklinkt en onherstelbaar daalt.

De Oksekop is onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland. De provincie Fryslân zou graag het natuurdoeltype “Vochtig Hooiland” terugzien op het eiland.

Met de voorgestelde maatregelen in dit plan wordt de waterhuishouding op het eiland geoptimaliseerd zodat, wanneer beheer moet worden uitgevoerd, het water snel uit het gebied kan worden gepompt en in tijden van droogte het water het gebied in kan worden gelaten. Zo worden de greppels uitgegraven en een windmolentje geplaatst. Ook wordt de huidige verruiging weggehaald waarbij onder ander de Alde Mûntsegroppe wordt uitgegraven.

Na uitvoering van de maatregelen en het juiste beheer verwachten wij dat de typische soorten van Vochtig Hooiland weer hun plek zullen vinden.

1 Inleiding

De Oksekop is onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland waarbij wordt gestreefd het gebied in te richten om de gestelde natuurdoelen te realiseren.

Het gebied is ook opgenomen in het Aankoop Strategie Plan (ASP) voor de Gebiedsontwikkeling Alde Feanen. De gebiedscommissie heeft aangegeven het inrichtingsplan graag onder haar hoede te willen nemen. Ook met het oog op de borging van de beschikbare financiële middelen die zijn opgenomen in het programma Natuur, is het noodzakelijk een inrichtingsplan voor eind 2023 te hebben vastgesteld door Gedeputeerde Staten. De gebiedscommissie biedt dit plan aan Gedeputeerde Staten met verzoek de financiële middelen beschikbaar te stellen en tot verdere uitwerking en uitvoering over te kunnen gaan.

De Oksekop kampt met een dubbel probleem. In de zomer met aan verdroging gerelateerde problemen, zoals inklinking en verzuring. Daarnaast met verslechterde beheeromstandigheden en verruiging van vegetatie doordat het ook perioden zeer nat kan zijn, met name in de lagergelegen delen. In verband met deze problemen heeft de provincie Fryslân opdracht gegeven na te gaan welke mogelijkheden er zijn om de hydrologische omstandigheden en de beheerbaarheid van het gebied te verbeteren. Hiervoor is in 2009 het rapport "Rapport Verdrogingsbestrijding Oksekop 2009" (van A&W en Successie Natuurzaken) opgesteld. Dit rapport is het vertrekpunt voor dit inrichtingsplan. De voorgestelde maatregelen uit het rapport zijn om verschillende redenen nog niet uitgevoerd. De opgave "inrichting voor de gestelde doelen voor de natuur" is er nog steeds. Met dit project wordt invulling gegeven aan deze opgave.

2 Het gebied

De Oksekop was een eiland in de Smalle Ee maar is door dichtgroei van de Alde Mûntsegrope direct verbonden met de dijk van het erachter liggende lage achterland. Een groot deel van het gebied ligt lager dan het boezempeil van -0,52 NAP. (zie bijlage B voor een gedetailleerde hoogtekarta)

Het eiland heeft een bovenlaag van veen die varieert in dikte van 70 cm tot 120 cm. Daaronder bevindt zich een zandlaag. De Oksekop bestaat uit open boezemgrasland. Aan de oostzijde gaat het grasland (hooiland) over in een brede rietzoom met ondiep en sterk begroeid water, waar een kolonie Zwarte Sterns broedt (op onderstaande foto links). Deze laatste valt buiten het projectgebied.

luchtfoto Oksekop oktober 2022 (richting het zuiden)

2.1 Eigendom

Het gehele gebied is in particulier eigendom. Het gebied bestaat uit zes kadastrale percelen. Drie daarvan zijn in eigendom van It Fryske Gea. De andere drie ieder in eigendom van een particulier (of groep particulieren). De Alde Mûntsegrope is ook in eigendom bij It Fryske Gea. Het water rond de Oksekop is eigendom van de Provincie Fryslân. De kerende dijk aan de zuidkant, waar de Alde Mûntsegrope tegenaan ligt, is van het Wetterskip Fryslân. Eigenaren dienen toestemming te verlenen voor het uitvoeren van de werkzaamheden op hun eigendom.

Eigenaren in en rond de Oksekop

3 De kaders

3.1 Waterhuishouding boezem

Bij harde westenwind kan de boezem door opstuwung een hoger peil hebben dan het peil van -0,52 NAP en wordt het water de Alde Mûntsegrope in geblazen. Ten behoeve van de bereikbaarheid worden toegangsdammen aangebracht. Voor de doorstroming worden in de toegangsdammen (afsluitbare) duikers geplaatst. De duikers zijn handmatig af te sluiten. Het is echter boezemland dus bij een zeer hoog boezempeil kan het gebied in extreme omstandigheden altijd onder water komen te staan.

Het Wetterskip Fryslân heeft geen opgave bij de Oksekop.

3.2 Natuurdoelen

Het water rondom de Oksekop is een belangrijke natte ecologische verbindingzone tussen Alde Feanen en het Koningsdiep. Gidssoorten voor deze verbindingzone zijn Otter, Noordse woelmuis, Ringslang en Grote vuurvlieder. Aan de oostzijde, net buiten het projectgebied, broedt een kolonie Zwarte Sterns. Dit is een soort op de rode lijst.

De Oksekop maakt onderdeel uit van het Natuur Netwerk Nederland. In het Natuurbeheerplan 2020 worden de beheertype doelen beschreven. De ambitie is dat het volledig ingericht en gebruikt wordt voor natuur. De huidige inrichting en het huidige beheer is niet optimaal voor de natuurdoelen die nagestreefd worden.

Het hele gebied, alle zes percelen, hebben het ambitietype N10.02 Vochtig Hooiland. Het huidige beheertype van de donkergroene gebieden is Vochtig Hooiland. Het lichtgroene gebied heeft het beheertype N12.02 Kruiden- en Faunarijk grasland. Het nog niet (formeel) omgevormde perceel aan de oostkant (oranje) heeft nog geen formeel beheertype.

De Alde Mûntsegrope heeft het ambitietype en beheertype Dynamisch moeras. De smalle lichtgroene strook tegen de dijk aan heeft ambitietype en beheertype N12.02, Kruiden- en Faunarijk grasland.

Natuurbeheerdoelen (zie uitleg in tekst hierboven)

3.3 SKNL en kwalitatieve verplichting

De Oksekop heeft de bestemming natuur. De twee particulieren in het midden van het eiland hebben gebruik gemaakt van de Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (de SKNL regeling) en op hun eigendom is een Kwalitatieve Verplichting gevestigd.

3.4 Programma natuur (financiering)

Programma Natuur loopt van 2021-2030 en bestaat uit een Uitvoeringsprogramma Natuur en een Agenda Natuurinclusief. In het Uitvoeringsprogramma Natuur, vastgesteld december 2020, spraken provincies en Rijk onder andere af de uitvoering in twee fases in te richten. Daarbij lag in de eerste fase van drie jaar de nadruk op een start van de uitvoering van de eerste maatregelen en op de voorbereiding van een structurelere aanpak in de tweede fase.

Voor Fase 1 van Programma Natuur, periode 2021 t/m 2023, hebben Rijk en provincies afspraken gemaakt over de uitvoering van maatregelen, in de vorm van een specifieke uitkering (SPUK) per provincie. Het project Oksekop is hierin opgenomen met omschrijving "optimaliseren waterhuishouding vochtig Hooiland" voor een bedrag van €408.000,- (inclusief projecturen en BTW).

3.5 Medewerking eigenaren

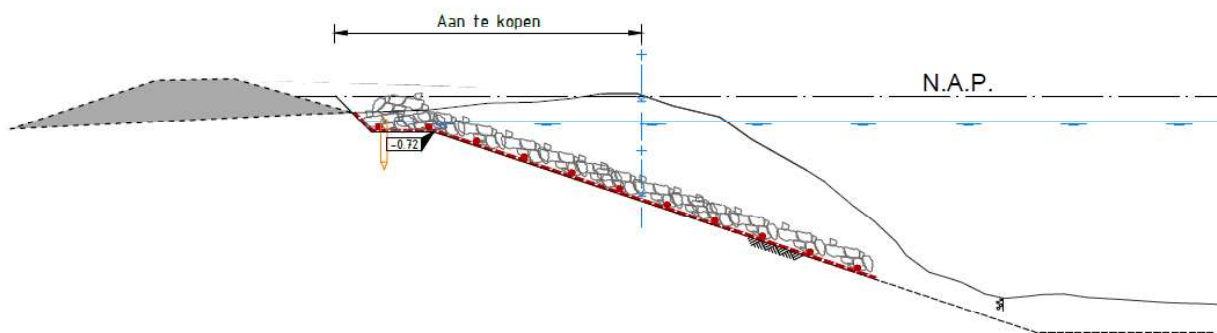
Het gebied kent zes kadastrale percelen en vier eigenaren. Met alle eigenaren is contact gezocht om de plannen te bespreken. Met drie eigenaren is inhoudelijk overleg geweest. Vanuit het project blijven wij de eigenaar informeren en uitnodigen voor overleg. De eigenaren worden betrokken bij de uitwerking.

Niet iedere eigenaar heeft een directe toegang tot zijn/haar perceel. Men dient daarbij gebruik te maken van het overpad over andere percelen. Het is de verantwoordelijkheid van de eigenaren dat dit recht van overpad juridisch goed geregeld is. Als bij de uitwerking de toegankelijkheid wijzigt, dient dit ook juridisch aangepast te worden.

3.6 Vervanging walbeschoeiing door Provinciale Waterstaat

De vaarweg die grenst aan de Oksekop is vaarweg A003, de vaarweg naar Drachten, geclassificeerd als CEMT klasse IV voor de beroepsvaart. De provincie heeft het beheer en onderhoud van deze vaarweg incl. de oevers. De Provinciale Waterstaat wil de walbeschoeiing van de Oksekop, die in zéér slechte staat is, graag verwijderen en vervangen door een andere constructie. De nieuwe oeverconstructie zal bij voorkeur bestaan uit een veel natuurvriendelijker en duurzamer alternatief dan de huidige constructie.

De voorkeur is het kanaal dan meteen de juiste breedte te geven volgens de Richtlijn Vaarwegen. Dan is er ruwweg een strook van 10 m grondaankoop nodig. Een alternatief is het afgraven vanaf de teen van de huidige damwand. Dan is er ruwweg een strook van 6 m grondaankoop nodig.

Verbeelding natuurlijkvriendelijke oever

Met de vrijkomende grond kan een kade (verhoogde aarden rand) aangelegd worden die gebruikt kan worden als beheerpad voor toegang tot de percelen. Bij beide varianten is medewerking van de eigenaren nodig in de vorm van verkoop van grond.

3.7 Recreatief gebruik

De gemeente Smallingerland heeft een wens het beroepsverkeer te scheiden van het recreatieverkeer die nu beiden gebruik maken van de Nije Mûntsegroppe. Als de Alde Mûntsegroppe wordt uitgegraven dan zou de gemeente hier graag een passage voor recreatieverkeer zien.

Het Meer van Oudega, dat direct aan de noordwestkant van de Oksekop gegraven zal worden, biedt ruimte voor recreatief vaarverkeer en is ook de toegang naar de vernieuwde haven van Oudega.

4 Wat is de opgave?

De Oksekop kampt met een dubbel probleem. In de zomer met aan verdroging gerelateerde problemen, zoals verzuring. Daarnaast met verslechterde beheeromstandigheden doordat het ook perioden zeer nat kan zijn, met name de lagergelegen delen. Het is dan niet mogelijk overal beheer uit te voeren. Dit heeft tot gevolg dat er over de jaren verruiging van vegetatie is ontstaan. De natte lage delen en de verruiging zijn op onderstaande foto goed te zien. In bijlage B zijn de hoogten in relatie tot het boezempeil weergegeven. De grond op de natte plekken ligt lager dan de boezem. Dat betekent dat ze niet snel op natuurlijke wijze zullen droogvallen.

luchtfoto januari 2023

Verdroging: doordat de Alde Mûntsegrope, aan de zuidkant, is dichtgegroeid zakt het water weg, via de dijk, naar de lagergelegen polder met een peil -1.00 van de boezem (op de foto aan de bovenkant).

Daarnaast zorgt ook verdamping in warmere en droge perioden voor het uitzakken van de grondwaterstanden.

Maaiveldaling: door de verdroging klinkt het veen in en komt CO₂ vrij. Deze maaiveldaling versterkt het bestaande probleem. Lagergelegen gebieden komen steeds lager te liggen.

Te nat: in periode van veel neerslag is het gebied te nat. De laaggelegen delen blijven lang te drassig om te beheren. Ook dat is op de foto goed te zien. Door de slechte interne

waterhuishouding is er geen goed beheer (meer) mogelijk; het beheer is daardoor te extensief. Delen kunnen niet meer gemaaid worden, of het maaisel wordt niet meer afgevoerd.

Tegenwoordig heeft de Friese boezem een constant peil van -0,52 m NAP. In het verleden was het boezempeil in de zomer doorgaans veel lager en konden de toenmalige boezemgraslanden beter afwateren op de boezem.

Verruiging: doordat het gebied lastig te beheren is heeft er de afgelopen jaren een sterke verruiging plaatsgevonden, zowel meer intern als ook aan de buitenranden van het gebied. Dit heeft gevolgen voor de gewenste natuurdoelen.

Verlanding van de Alde Mûntsegroppe: Vanaf de jaren 60 (bron: kaarten Topotijdreis) is de Alde Mûntsegroppe aan het verlanden. Hierdoor zijgt het water uit de Oksekop weg door de dijk naar het lagergelegen achterland. Ook kan het overtollige water niet meer natuurlijk afwateren richting de Alde Mûntsegroppe. De twee toegangsdammen aan weerskanten van de Alde Mûntsegroppe hebben nu ook geen functie in de afvoer van het overtollige water.

Geblokkeerde slenken door “Onnatuurlijke kade”: deze damwand was nodig vanwege de oeverafslag. Hierdoor is een verhoogde perceelstrook ontstaan en zijn de afwaterende slenken geblokkeerd. De damwandconstructie langs de Nije Muntsegroppe is onnatuurlijk en past niet in een natte ecologische verbindingzone (zie plannen PW).

5 Wat willen we bereiken?

- Voorkomen verdere maaiveldaling en oxidatie van veen en verzuring.
- Voorkomen verdroging door wegzijging te vertragen.
- Wateraanvoer te verbeteren zodat grondwater minder diep weg zakt.
- Voorkomen verdroging door mogelijkheid boezemwater binnen te laten.
- Voorkomen opnieuw verlanden van de Alde Mûntsegroppe.
- De duur van een lage waterstand zo kort mogelijk houden. Het water moet snel afgevoerd en ook weer snel aangevoerd worden.
- Een open landschap en voorkomen nieuwe verruiging.

6 De afwegingen

Bij de afwegingen is een gekeken naar een balans tussen maatregelen en doelen. Aan de ene kant van het spectrum ligt het “niets doen”, waarbij de natuurdoelen passend worden gemaakt bij de situatie. Aan de andere kant ligt het “volledig inpolderen” van de Oksekop met een vast waterpeilbeheer.

6.1 Natuurdoelen aanpassen

Vraag is of je de natste delen wel droog moet leggen. Een optie is ook te accepteren dat deze gebieden nat zijn en lastig te beheren. Het natuurdoel moeras zou hier dan beter bij passen. Voordeel is dat het waterpeil niet langdurig hoeft te worden verlaagd voor beheer in dit laagstgelegen deel van het eiland. De maatregelen zullen de aan verdroging gerelateerde problemen, zoals verzuring en inklinking van het veenpakket, verminderen.

Het huidige natuurbeheertype ‘vochtig hooiland’ is een hoogwaardiger natuurbeheertype dan het nattere natuurdoeltype ‘veenmoeras’. Het gaat bij de

Oksekop momenteel om verwaarloosde (vanwege de beheerproblemen) hooilanden. In het gebied komen waardevolle soorten en vegetaties echter nog steeds fragmentarisch voor. Door de maatregelen wordt het maaibeheer weer mogelijk gemaakt en zullen de waardevolle soorten en vegetaties naar verwachting weer toenemen.

Het gaat om een korte periode (enkele weken) waarin het peil omlaag wordt gebracht om te kunnen beheren. Daarbij wordt vooral oppervlakkig stagnerend regenwater afgevoerd. De inschatting is dat de grondwaterstanden hierdoor nauwelijks omlaag zullen gaan en dus niet zal zorgen voor inklinking van het veenpakket.

Veenmoeras zal snel gaan verbossen (m.n. Grauwe wilg). Het gebied ligt echter te hoog (te droog) voor het ontwikkelen van het natuurdoel 'soortenrijk Hoog- en laagveenbos'. Door de verbossing ontstaan er ook schuilplaatsen voor predatoren en uitkijkplaatsen voor jagende vogels. Dit heeft een negatieve invloed op het voorkomen van weidevogels in de omgeving.

6.2 Waterhuishouding optimaliseren

6.2.1 Uitgraven Alde Mûntsegroppe

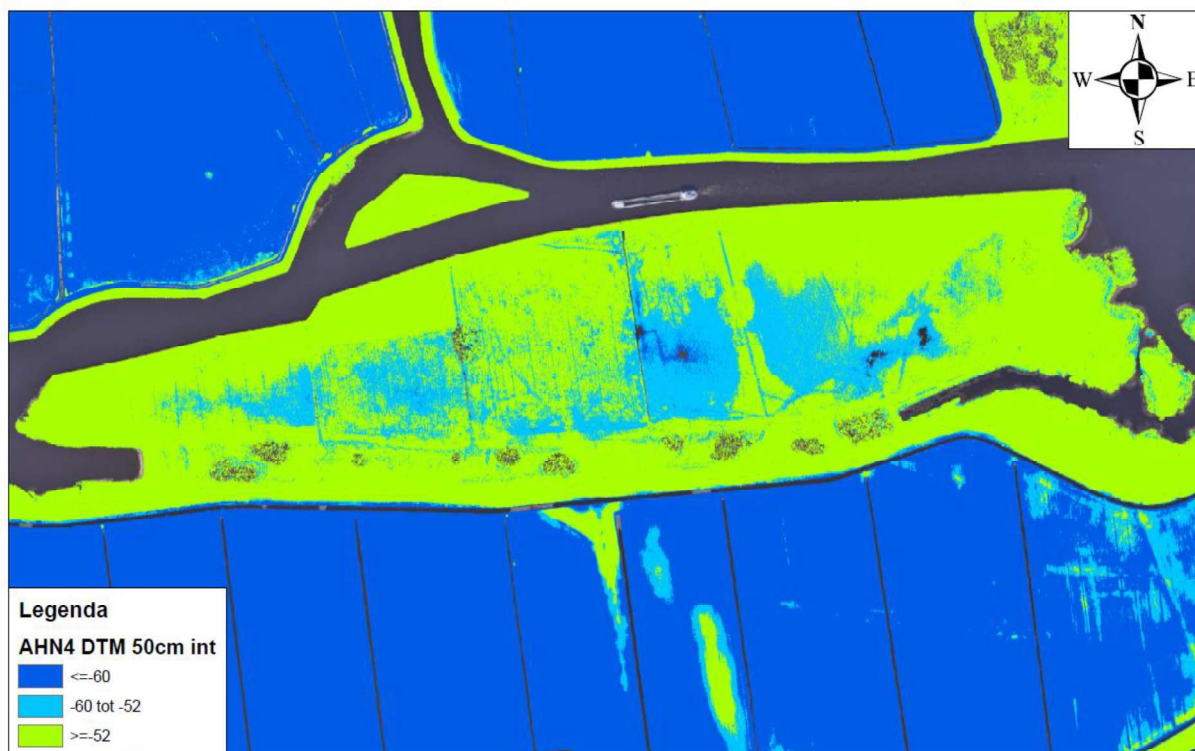
De dichtgegroeide Alde Mûntsegroppe dient uitgegraven te worden. Het water zijgt nu weg naar het lagergelegen gebied. Een waterbuffer, in de vorm van de uit te graven sloot, zal deze wegzijging tegengaan. De Alde Mûntsegroppe is de kern van de afwatering van het gebied. Het water kan nu niet via de groppe op een natuurlijke manier het water lozen. Ook bij actieve lozing via een gemaal is een open groppe nodig.

Onderzocht is of het geheel opengraven van de groppe, zodat deze in essentie door vaarbaar zou zijn, mogelijk is. Technisch is dit uit te voeren. Dit gebied heeft echter met stuwning van water door wind te maken. Bij westenwind wordt het water de groppe in geblazen. Daarom moet het mogelijk zijn de groppe van beide zijden af te sluiten. Door een bedienbare schuif in de (toegangs)dammen aan te brengen kan de groppe worden afgesloten, maar op andere momenten kan het water gewoon doorstromen en verversen. Alternatief voor de bedienbare schuif in de toegangsdammen is aan beide zijden een sluisdeur aan te brengen die sluit bij verhoging van het waterpeil door stuwning. Dit is een kostbare oplossing.

Om het beste resultaat voor de waterhuishouding te krijgen is afgraving tot de zandlaag voldoende. Deze ligt op ongeveer -1,52 m NAP. Het water wordt dan ongeveer 80 cm diep. Dieper uitgraven kan ook gevolgen hebben voor de stabiliteit van de waterkering (de dijk). Het profiel zal moeten passen in de integrale beleidsregels van Wetterskip Fryslân ten aanzien van de regionale waterkeringen. Bij te diepe afgraving zal de walkant van de Oksekop sneller eroderen en in de uitgegraven groppe vallen. Het is dan ook belangrijk om voor de stabiliteit van zowel de Oksekop als de waterkering een voldoende brede strook met rietbegroeiing aan de oeverzijde te bewaren.

6.2.2 Maatregelen watersysteem aan- en afvoer

De afvoer van het overtollige water zou via de Alde Mûntsegroppe of Nije Mûntsegroppe kunnen, door gebruik te maken van een vaste (wind)molen of mobiele pomp. Daarvoor dient de interne waterhuishouding hersteld te worden door de bestaande greppels uit te graven en aan de zuidzijde kopakkerbuizen aan te brengen, onder het beheerpad, voor directe verbinding met de Alde Mûntsegroppe. Omdat de Alde Mûntsegroppe aan de lage kant ligt, is het technisch beter de afvoer via die zijde te laten lopen. Een deel van het water kan dan al via natuurlijk verloop worden afgevoerd. Omdat het waterniveau in de Alde Mûntsegroppe gelijk is aan het boezempeil is de afvoer via natuurlijk verval gelimiteerd.

Hoogtekaart

De invoer van water kan via de kant van de Nije Mûntsegroppe aan de noordzijde via natuurlijk verval. De huidige inlaat zit daar ook. De inlaat is te regelen met een schuif. Het water zal zich dan via de lage delen en greppels verspreiden over het eiland. Op de hoogtekaart hierboven is dit goed te zien in lichtblauw.

De kade aan de noordkant en westkant dient ook als beheerpad. Deze moet deels worden opgehoogd om overstroming door opstuwning te voorkomen, met name in de zomerperiode wanneer beheerd moet worden. De ophoging aan de noordkant kan worden meegenomen in de vervanging van de oever.

Om in het gebied te kunnen komen zijn toegangsdammen nodig. In de toegangsdammen aan weerskanten van de Alde Mûntsegroppe worden afsluitbare duikers met regelbare schuif aangebracht. Hierdoor kan het water in de groeppe doorstromen. In tijden van waterstuwning kan de kering worden gesloten. Het water zou anders via de kopakkerbuizen het gebied in kunnen stromen.

Het is belangrijk om de droge beheerperiode zo kort mogelijk te laten duren. Daarom is het van belang dat het afpompen van het regenwater snel kan gebeuren. Hier dient dus voldoende capaciteit voor te zijn. In principe wordt de molen aan de zuidzijde geplaatst, daar waar het gebied het laagst is en het water zich verzameld.

6.2.3 Toegang en beheerspaden

De toegang tot de Oksekop gaat nu via een dam aan de oost- en een dam aan de westkant. De mogelijkheid van een 2^e toegangsdam die uitkomt op een perceel in eigendom van It Fryske Gea is opgenomen als alternatief. De toegangsdam aan de westzijde blijft bestaan.

Aan de noord-, west- en zuidzijde loopt een beheerpad. Het beheerpad aan de noordkant wordt opgehoogd als onderdeel van de vervanging van de oever. Aan de westkant wordt deze verhoogd ter voorkoming van overlopen. Het pad aan de zuidkant blijft bestaan.

6.2.4 De vaarroute voor recreatief verkeer

Aan de oostkant van het eiland broedt een populatie Zwarte Sterns. Deze soort staat op de rode lijst van bedreigde diersoorten. Het is daarom zeer ongewenst deze populatie binnen het broedseizoen, maar ook de broedlocatie buiten het broedseizoen, te verstoren. Ook het verstorend effect op de fauna op het eiland is ongewenst. Rust voor de fauna is de voornaamste reden bezoekers te weren uit het gebied.

Vanuit het beheer van de waterstand op de Oksekop is het niet gewenst een grote open verbinding, vergelijkbaar met een vaardoorgang, aan de westkant te creëren. De waterstand in de Alde Mûntsegroppe moet geregeld kunnen worden door het openzetten of afsluiten van de doorlaten. Technisch zou dit opgelost kunnen worden met sluisdeuren.

Het alternatief, een overstappunt voor kano's en SUP's, is wel mogelijk. Maar gezien het versturende effect van mensen en vaartuigen is dit niet gewenst.

7 Voorgestelde maatregelen

7.1 Technische maatregelen

De volgende maatregelen worden genomen om de waterhuishouding te optimaliseren.

- **Uitgraven van de Alde Mûntsegroppe**
Uitgraven tot aan de zandlaag (ongeveer 80 cm) en ongeveer 4 meter breed. (profiel afstemmen op regels t.a.v. regionale waterkeringen van Wetterskip Fryslân)
- **Bestaande greppels herstellen**
Greppels in noord-zuid richting herstellen (uitgraven) voor betere aan- en afvoer van het water. Deze sloten komen in verbinding te staan met de Alde Mûntsegroppe d.m.v. kopakkerbuizen.
- **Aanleggen van kopakkerbuizen**
Om de greppels te laten afwateren op de Alde Mûntsegroppe (zie hierboven) worden onder het beheerpad aan de zuidkant kopakkerbuizen aangebracht.
- **Inlaat aanpassen**
De huidige inlaat via Nije Mûntsegroppe handhaven om water vanuit de boezem in te kunnen laten. Inlaat wel aanpassen i.v.m. vernieuwing oever (kadeherstel).
- **Windmolentje plaatsen**
Plaatsen van een windmolentje aan de zuidzijde. Deze is nodig om het verzamelde regenwater snel uit het gebied te pompen voor het kunnen uitvoeren van (maai)beheer. Molen werkt tweezijdig en is ook te gebruiken om water in te laten (als inlaat via natuurlijk verval aan noordzijde niet voldoende is). Voor het plaatsen van deze watermolen is een vergunning nodig van Wetterskip Fryslân.
- **Herstellen kade/beheerpad noordkant**
Het ophogen van de kade/beheerpad langs de noordrand. Dit in combinatie met oeverwerkzaamheden door Provinciale Waterstaat.
- **Ophogen kade westkant**
Aan de westkant, waar de kade niet wordt vervangen, wordt het beheerpad opgehoogd naar minimaal (0,35 m -NAP). Bij deze hoogte overstroomt de kade alleen in de winter bij een hoog boezempeil.
- **Toegangsdam westzijde aanpassen**
De dam verstevigen zodat er met beheermateriaal overheen gereden kan worden en bestand is tegen golfslag en stuwning van het water. In de dam wordt een regelbare inlaat aangebracht.

- **Toegangsdam oostzijde aanpassen**

De toegangsdam aan de oostzijde wordt verbeterd, door deze op te hogen. Ook in deze dam komt een regelbare inlaat. Dit is op de huidige locatie (de dam zelf is van het IFG). Als alternatief kan een nieuwe toegangsdam worden gemaakt naar het perceel ernaast. Dit perceel is van IFG.

7.2 Geen peilwijziging

De Oksekop blijft “aan de boezem liggen” en is dus beschikbaar als boezemberging. Alleen voor beheer zal het overtollige regenwater voor een korte periode worden weggepompt. Met de voorgestelde maatregelen is het niet nodig de peilen structureel te wijzigen en is het niet nodig een peilbesluit te laten nemen. Voor een korte en tijdelijk peilafwijking van het peilbesluit is een watervergunning van Wetterskip Fryslân nodig.

7.3 Beheermaatregelen

Om adequaat beheer in de Oksekop mogelijk te maken en verzuring tegen te gaan, moet de waterhuishouding aangepast worden en gestuurd kunnen worden. Uitgangspunten daarbij zijn dat de toegankelijkheid voor het beheer verbetert, de graslanden in de zomer goed gemaaid kunnen worden, de wegzijging naar het zuidelijke landbouwgebied vermindert, dat het gebied 's winters, indien gewenst, kan onderlopen en droogvallen en dat in droge tijden water kan worden ingelaten om hoge grondwaterstanden te garanderen. Daarnaast dient de landschappelijke openheid hersteld te worden. Hiervoor zijn diverse beheermaatregelen nodig.

- **Afvoer riet, ruigte en gestort maaisel**

De rietoever dient teruggebracht te worden tot de oorspronkelijke breedte. Ook moeten verscheiden verruigde delen weer omgevormd worden naar grasland en dient oud maaisel dat gestort is in de randzone afgevoerd te worden. Er dient een rietkraag van 1 à 2 m breed behouden te blijven.

- **Verwijderen Reuzenberenklauw in rietoevers en omvorming van ruigte naar grasland**

Er treedt in toenemende mate verruiging op in de rietoevers met Reuzenberenklauw. Jaarlijks zomermaaien is niet voldoende gebleken om de soort te temperen. Er dient dan ook grondbewerking plaats te vinden om de rietoever te herstellen.

- **Verwijderen struweel**

Om de landschappelijke openheid te herstellen en de Oksekop maximaal geschikt te maken voor de weidevogels moet het wilgenstruweel verwijderd worden. De werkzaamheden betreffen het omzagen van struweel en bomen, het afvoeren van hout en het frezen van stobben.

7.4 Maatregelenkaart

De hiervoor genoemde maatregelen zijn op deze maatregelenkaart ingetekend (zie ook de bijlage voor grote versie). Na vaststelling van het plan en het beschikbaar stellen van de financiële middelen kan de maatregelenkaart worden uitgewerkt in een bestektekening. Vanzelfsprekend gebeurt dit in overleg met de eigenaren.

Legenda

- Ontgraven oude watergang
- Opengraven slenken
- Ophogen kade
- Optie: graven sloot
- Optie: ophogen kade
- Behouden vaste dam + aanbrengen regelbare inlaat
- Vaste dam met regelbare inlaat
- Optie: verwijderen dam
- Aanpassen oeverconstructie
- Bemaling
- Inlaat

De Alde Mûntsegroppe zal open worden gehaald. Het advies van het Wetterskip Fryslân is bepalend voor hoe diep en breed de Alde Mûntsegroppe wordt uitgegraven. De groppe ligt immers tegen de keerdijk aan. Het bagger is al op kwaliteit onderzocht. Er zijn verontreinigingen in gevonden. Het afgraven, afvoeren en opslaan van bagger is kostbaar. De optie deels ontgraven is goedkoper dan volledig ontgraven. De kosten voor volledig ontgraven zijn eerder geschat op € 200.000,-. Binnen het project wordt onderzocht of er andere manieren zijn het bagger te gebruiken. Indien geschikt, kan het worden gebruikt voor ophogen van de kades zodat het niet hoeft te worden afgevoerd. Een andere optie is de bagger te gebruiken voor het vullen van de provinciale put nabij de Fonejacht, waarbij een bijdrage in de kosten wordt gedaan.

Provinciale Waterstaat zal het vervangen van de walbeschoeiing voor haar rekening nemen. Als de oever hierbij afgegraven wordt voor een natuurvriendelijke oever zal de ophoging van de kade/werkpad aan de noordkant hierin meegenomen worden.

8 Financien

Dekking van de kosten van de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen vindt plaats binnen het Programma Natuur loopt van 2021-2030. Voor Fase 1 van Programma Natuur, periode 2021 t/m 2023, hebben Rijk en provincies afspraken gemaakt over de uitvoering van maatregelen, in de vorm van een specifieke uitkering (SPUK) per provincie. Het project Oksekop is hierin opgenomen met omschrijving “optimaliseren waterhuishouding vochtig Hooiland”, voor een bedrag van €408.000,- (inclusief projecturen en BTW).

De vervanging van de oevers in het kader van groot onderhoud is opgenomen in het Meerjaren Uitvoerings Programma. Voor de Vaarweg naar Drachten staan de oevers van de Nije Mûntsegrope bij de Smalle Ee op de planning. Daar valt de noordelijke oever van de Oksekop onder. Voor het oeverwerk (groot onderhoud) is een budget van totaal ca. € 1,4 miljoen, te dekken uit de reserve Water. Planning is dit in 2024 uit te voeren.

9 Planning

Na vaststelling van dit inrichtingsplan in de gebiedscommissie Alde Feanen op 1 november 2023 wordt aan Gedeputeerde Staten gevraagd ook het inrichtingsplan vast te stellen. Met deze vaststelling wordt voldaan aan de eisen van de voorwaarden van het programma Natuur, om de middelen beschikbaar te stellen.

Mogelijk wordt het project in twee delen uitgevoerd. De kans dat de vervanging van de kade langer op zich laat wachten is aannemelijk omdat hier bij voorkeur grond van de eigenaren nodig is en er dus een grondoverdracht dient plaats te vinden. De overige maatregelen kunnen eerder uitgevoerd.

10 Risico's

De voorgestelde maatregelen zijn niet complex. Een risico dat zich kan voordoen is dat de uitgegraven grond van de Alde Mûntsegrope toch vervuild blijkt te zijn. Vooronderzoek heeft geen aanleiding gegeven dit te verwachten.

Een risico's zit in de afhankelijkheid van de medewerking van de eigenaren en bezwaren op vergunningaanvragen. Doordat wij de eigenaren zorgvuldig zullen betrekken bij de planuitwerking hopen wij op hun medewerking. Gezien de Kwalitatieve Verplichting bij twee eigenaren, wordt daar geen reden gezien om niet mee te werken aan de maatregelen. It Fryske Gea is voorstander van de voorgestelde maatregelen.

11 Betrokken Partijen

De volgende partijen zijn betrokken bij het opstellen van dit plan en de planuitwerking.

- Grondeigenaren particulier (3)
- Grondeigenaar It Fryske Gea
- Wetterskip Fryslân
- Provincie Fryslân team Grûn en programma Natuur
- Provincie Fryslân Provinciale Waterstaat
- Gemeente Smallerland
- Gebiedscommissie Alde Feanen

Bijlage A Maatregelenkaart

provincie Fryslân
provincie bylden

Oksekop
Maatregelenkaart 3

- Legenda**
- Oergraven oude watergang
 - Ope-graven slinkken
 - Ophogen kade
 - Ope-graven kade
 - Ope ophogen kade
 - Behouden vaste dam + aantrengen regelbare inlaat
 - Vaste dam met regelbare inlaat
 - Ope- verwijden dam
 - Aanpassen oeverconstructie
 - Beroering
 - Inlaat

Bron: Kadaster

Beoordelen dit verslag tegen de achtergrond van de bestaande kennis en de toestand van de natuur en de omgeving.

Maakt: Lantier Olfers & Maatjes

Bijlage B Hoogtekaart in relatie tot boezempeil -0,52 NAP

